

А. Пшенічнікова,
студентка кафедри суспільних наук і міжнародних відносин
Дніпропетровського національного університета ім. О. Гончара
e-mail: nastyap1010@mail.ru
науковий керівник - Л. Пірог,
к.соц.н., доцент кафедри соціальної роботи
Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара,
м. Дніпро
e-mail: visnukDNU@i.ua

ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ В РАМКАХ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ

Постановка проблеми. Соціальний супровід, як одна із технологій соціальної роботи, був впроваджений у практику роботи з сім'ями і окремими клієнтами наприкінці 90-х рр. ХХ ст. Технологія соціального супроводу вперше розроблена спеціалістами Державного інституту розвитку сім'ї та молоді як своєрідна модель соціальної підтримки сім'ї, яка бере на виховання дитину, позбавлену батьківського піклування. В її основу закладено модель «ведення випадку» або «соціальної роботи з індивідуальним випадком», що широко використовується в практиці соціальної роботи в зарубіжних країнах [2, с.4]. Сьогодні термін «соціальний супровід» активно використовується у різних напрямках педагогіки, психології, соціології та трактується по-різному.

Згідно Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», поняття «соціальний супровід» визначається як вид соціальної роботи, спрямованої на здійснення соціальних опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу [1]. Реалізація соціального супроводу незалежно від об'єкта соціальної підтримки передбачає здійснення послідовних етапів: діагностику проблеми, планування, надання соціальної допомоги, оцінку отриманих результатів. В умовах перманентного реформування системи соціального захисту населення методи, форми соціальної роботи постійно перебувають у процесі розвитку, що вимагає вдосконалення алгоритму реалізації соціального супроводу, зокрема етапу планування.

Мета статті - *здійснити теоретичний аналіз досліджень, присвячених визначенню сутності процесу планування соціальної допомоги в рамках соціального супроводу.*

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасні дослідники розглядають соціальний супровід як оптимальну форму соціальної підтримки людини, яка потрапила у несприятливу життєву ситуацію (О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, Г. Лактіонова, І. Манохіна, С. Харченко та ін.). У процесі соціального супроводу клієнта забезпечується, перш за все, ефект соціального розвитку – досягнення оптимальної форми соціальної компетентності, яка робить людину здатною впливати на свої життєві обставини і на саму себе (А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Жаровцева, О. Кононко, І. Рогальська та ін.). Аналізу алгоритму реалізації соціального супроводу присвячені роботи А. Капської, Н. Комарової, І. Пеши, Т. Серги. Науковці зазначають, що дуже часто на практиці «план соціального супроводу» визначається як письмовий документ, що регламентує порядок виконання роботи та відповідальність сторін. В той же час процес планування, що передуює створенню такого документа, не береться до уваги. Ефективне планування передбачає виконання послідовних певних дій, які потребують детального аналізу.

Виклад основного матеріалу. Широке запровадження соціального супроводу як технології соціальної роботи потребує аналізу складових такої діяльності. Типовий алгоритм реалізації соціального супроводу налічує декілька етапів, одним із яких є

планування соціальної роботи. Планування – це процес, під час якого ретельно добираються дії і засоби, спрямовані на досягнення певної мети, розв’язання тієї чи іншої проблеми. Планування має передувати не лише безпосередньому наданню соціальної допомоги, але й оформленню документації, яка її регламентує.

А. Капська та І. Пеша визначають таку структуру планування соціальної допомоги в рамках соціального супроводу:

1) визначення проблеми, яку необхідно вирішити, або потреби, яку необхідно задовольнити (виявлення проблеми);

2) зібрання та аналіз інформації з метою з’ясування характеру і причини проблеми або потреби, а також актуалізація ресурсів і сильних сторін сім’ї, що можна використати для вирішення проблеми (оцінка);

3) з’ясування бажаних результатів, на досягнення яких будуть спрямовані зусилля (формулювання мети і завдань);

4) розглядання можливих дій, реалізація яких може призвести до бажаних результатів, порівняння різних підходів, обрання найбільш ефективного;

5) вирішення, хто і коли буде реалізовувати кожну дію;

6) оцінка реалізації запланованих дій (оцінка ефективності).

План супроводу повинен бути структурованим, визначеним у часі та безперервним. Крім того, він має розроблятися з урахуванням отриманої в ході оцінки інформації та містити опис короткострокових і довгострокових цілей, завдань та етапів їх вирішення [2, с. 38].

Щодо мети соціального супроводження, вона повинна відображати бажаний результат, тобто той ідеальний варіант розв’язання життєвої проблеми клієнта або сім’ї, досягнення якого забезпечується відповідними діями. Відповідно до мети ставляться завдання, обираються види діяльності, послуг, які мають бути внесені до плану роботи. У процесі соціального супроводу, відповідно до життєвих обставин, мета може змінюватися або корегуватися, згідно з потребами або проблемами. Відповідно, при зміні мети, має здійснюватися корекція завдань та видів діяльності.

Щодо завдань планування соціальної роботи, вони повинні фіксувати бажані результати, що забезпечують вирішення однієї або кількох проблем чи задоволення однієї або кількох потреб, які були виявлені під час оцінювання. Таким чином, вирішення завдань має сприяти вирішенню конкретних проблем і задоволенню потреб клієнта. Щоб досягти реальних змін, завдання мають базуватися на оцінці потреб клієнта чи сім’ї. Формулювати завдання соціального супроводу необхідно таким чином, щоб їх виконання і реалізацію можна було простежити і виміряти. Це дозволяє в ході поточного або підсумкового оцінювання мати змогу визначити, чи досягнуто бажаного результату чи ні. При формулюванні завдань необхідно враховувати ті показники, які демонструють їх досягнення і за якими одночасно спеціаліст і клієнт зможуть визначити ефективність виконаної роботи.

Завдання мають бути обмеженими у часі: для виконання кожного із них має бути встановлений реальний термін, що також може виступати кількісним показником в оцінюванні [3].

Досліджуючи процес соціального супроводу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, І. Манохіна визначає такі вимоги до мети та завдань планування соціальної роботи в рамках соціального супроводу: відповідність потребам; конкретність, реальність та вимірюваність; орієнтація на сучасний стан справ; позитивність та спрямованість на розвиток; зрозумілість; відповідність можливостям соціального працівника та клієнта, його ціннісним установкам [4].

Щодо планування заходів, соціальний працівник повинен визначити конкретні кроки, які мають бути впроваджені з метою вирішення кожного конкретного завдання соціального супроводу. Планування дій має передбачати: поетапну реалізацію кожного

завдання; містити відповіді на питання: що треба зробити, в якому порядку, хто, де, коли це має зробити; плануватися спільно з клієнтом; передбачати реальний термін реалізації.

Останній етап планування передбачає детальний опис дій, які мають бути реалізовані в процесі вирішення поставлених завдань. Такий опис і має назву плану соціального супроводу та налічує такі позиції: 1) перелік заходів, які мають здійснюватися для вирішення кожного завдання, та послідовність їх виконання; 2) участь клієнта та/або членів родини у реалізації заходів та ступінь їх відповідальності; 3) перелік дій, що мають бути здійснені соціальним працівником або іншими організаціями; 4) термін виконання; 5) місце виконання кожної дії.

Ми підтримуємо погляди А. Капської та І. Певш з приводу того, що планування соціального супроводу має здійснюватися соціальним працівником спільно з клієнтом, членами сім'ї, іноді зі спеціалістами організацій, які надають соціальні послуги. Можливі такі ситуації, коли провести спільне планування неможливо, але потрібно намагатися це зробити. Дотримання вимог щодо спільного планування забезпечує адекватність, координованість і взаємозв'язок реалізації запланованої діяльності. Результатом спільного планування діяльності є оформлення плану соціального супроводу, що описує скоординовані дії і містить відповідальність сторін за виконання окремих положень. План роботи є документом, який регламентує спільну діяльність соціального працівника і клієнта/членів родини щодо досягнення спільної мети [2, с.42].

План соціального супроводу затверджується директором центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та зберігається в особовій справі клієнта. У разі необхідності, при виникненні обставин, які потребують термінового вжиття заходів, може бути проведено коригування плану соціального супроводу. Соціальний працівник оформлює відповідну пояснювальну записку щодо обставин, які потребують коригування плану соціального супроводу, та переоформлює план відповідно до потреб клієнта[4].

Таким чином, саме планування соціальної роботи в рамках соціального супроводу є основою для реалізації наступного етапу – безпосереднього надання послуг. Від його ефективності залежить результативність всього процесу супроводження.

Висновки. Отже, соціальний супровід – це технологізована практична діяльність соціального працівника, що являє собою сукупність прийомів та операцій, які реалізуються у визначеному порядку, певній послідовності для досягнення певних змін у соціальному становищі та самопочутті клієнта. Одним із важливих етапів соціального супроводження будь-якого клієнта є розробка спеціалістом плану вирішення проблеми. Цей процес вимагає від соціального працівника наявності професійних якостей готовності до соціальної діяльності; володіння фаховими знаннями з психології, соціології, теорії та методики соціальної роботи; умінь аналізувати та оцінювати великі масиви інформації, отриманої із різних джерел.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» №2558-III від 21.06.2001. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>.
2. Капська А.Й. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей :навч. посіб. / А.Й. Капська, І.В. Пеша. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 232 с.
3. Комарова Н.М. Соціальний супровід як форма соціальної допомоги сім'ям, які взяли на виховання дитину-сироту / Н.М. Комарова, І.В. Пеша // Український соціум. – К. :Харківський національний університет внутрішніх справ, 2006. – № 2. – С. 49–58.
4. Манохіна І. В. Соціальний супровід як форма соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування / І. В.Манохіна //Сучасні соціально-економічні системи та проблеми освітології : II Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та аспірантів : тези доповідей, Дніпропетровськ, 12 квітня 2014 р. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2014. –164 с. – С. 84-8